

so imele 1286 učenk. Srednjih šol je 16. Vse so osemrazredne, le ena je štirirazredna (Murska Sobota). Razredov je 209, učencev 9185 (6454 moških, 2731 žensk). Učnih moči 353. Obe državni učiteljski šoli v banovini imata letos še 145 učencev in 259 učenk, skupno 404 v 15 razredih. Prvega in drugega razreda ni. Prvi razred bo treba vsekakor otvoriti s prihodnjim šolskim letom. Na učiteljskih šolah poučuje 42 učnih moči. Na državnih srednjih in učiteljskih šolah je torej 411 učnih moči (338 moških, 73 ženske).

Gledališča, knjižnice, Ljudska univerza. V dravski banovini imamo poleg narodnih gledališč v Ljubljani in Mariboru še Celjski studio, Sentjakovski oder v Ljubljani, oder Narodne igrice v Kranju in Dramatično društvo v Ptuj. Nobena banovina nima tako razvitih knjižnic, kakor naša. Javnih knjižnic je 2068 (za odrasle 139, šolskih 130, društvenih 432, za učitelje in profesorje 641, knjižnic sreskih učit. društev 28, za otroke v osnovnih, meščanskih in srednjih šolah 698). Vse knjižnice, za všteto državno študijsko knjižnico v Ljubljani, imajo 1.138.000 knjig (leta 1912 — 102.000). Velikega pomena za razvoj ljudske prosvete so tudi ljudske univerze. Po vseh večjih krajih se prirejajo predavanja.

Naše časopisje se močno širi. V slovenskem jeziku izhaja 9 dnevnikov (4 doma, 5 v Ameriki), 33 tedniki, 147 mesečnikov, 25 revij letnih, 17 brez določene časa. V Italiji in pretežno v Avstriji je naš tisk popolnoma zatrt. Dalje imamo 19 več ali manj literarnih revij, 18 mladinskih revij (Sokolska »Naša radost« z naklado 13.000 in »Naš rod« z naklado 21.800 izvodov). Glasbeno življenje pri nas je silno živahno. Samostojnih pevskih in glasbenih društev štejemo 352. Važno izobraževalno kulturno in nacionalno nalogo vrši naša radijska postaja v Ljubljani, kamor je prištevati tudi šolski radio.

Sokolstvo je šlo 22.859 članov, 8484 članic, moškega naraščaja 2856, ženskega 2054, moške dece 9072, ženske dece 8578. — Pomladke Rdečega križa je organiziran na 270 šolah in šteje 21.464 člane, Pomladke Jadranske straže pa ima na 651 šolah 65.135 članov.

Najbolj aktualen pa je bil za učiteljstvo drugi del razprave, v katerem je načelnik g. profesor Breznik naznačil naloge v bodočem letu. Glavna skrb prosvetnega oddelka bo, da se številčno spolni učiteljstvo. Otvoriti bo treba nove razrede, saj je v 250 razredih število otrok daleko nad dopustnim številom (65!). Prosvetni oddelek bo delal na tem, da se otvori v Ljubljani in Mariboru zopet prvi razred za moški učiteljski naraščaj, ker se že sedaj čuti močno pomanjkanje moških učnih moči. Učiteljskih abiturientov je brez službe 353. Na učiteljskih jih je še 404.

Prav zanimive so bile pripombe h gornjemu poročilu, ki so jih podali gospodje svetniki, kateri so izrazili, kot zastopniki naroda, predvsem njegove prosvetne potrebe. Tako se je opozarjalo predvsem na nezadostno število šolskih zgradb v črnomeljskem srezu. Priporočalo se je, da naj se na učiteljske sprejmejo tudi absolventi meščanskih šol, ker na ta način bodo naše šole lažje dobile dotok učnih moči z dežele, Mariboru naj se da prednost pri otvoritvi prvega letnika učiteljskega. Izrazilo se je mnenje, da ni oportuno zapirati

vstopa na učiteljske deklice, ker mnoge ne gredo na učiteljske radi tega, da bi postale učiteljice, temveč da dobe splošno izobrazbo. O delu učiteljstva so bile izrečene mnoge pohvale. Na enorazrednice naj pridejo moške učne moči in ne mlada dekleta. Uvedejo naj se enotni učni načrti in opusti brezplodno eksperimentiranje.

Na pripombe govornikov je podal pojasnilo namestnik bana dr. Pirkmajer. Uvodoma je govoril g. namestnik o delu in poštovanosti učiteljstva. Pridružil se je številnim pohvalam svojih predgovornikov in sam izrekel pohvalo in priznanje, ker mu je posebno draga ugotovitev, da vrši učiteljstvo v težavnih razmerah svojo nalogo vzorno. Učiteljstvo je našlo pot do narodove duše; zlasti se je na deželi tesno približalo našemu kmetu ter se uspešno posveča tudi kmetijskemu pouku.

Na predloge predgovornikov je g. namestnik bana izjavil, da bo storila banska uprava vse, kolikor bo pač mogla z danimi sredstvi v danih razmerah. Za šolska poslopja so po zakonu dolžne skrbeti občine. Nastavljanje učiteljstva bi bilo lahko smotnejše, če bi se odločanje preneslo iz centralne na banovinske samouprave. V naši banovini je bilo 500 mest praznih, a nastavitvi ni bilo mogoče nikogar, ker niso bila dana sredstva na razpolago. Šele z redukcijami draginskih doklad je bila dana možnost za 466 novih postavljenj. Kar se tiče zopetne otvoritve prvih letnikov na ženskih učiteljskih, je treba pripomniti, da je še 680 ženskih moči brez službe. Od 4000 učiteljev jih stanuje komaj 90 izven službenega kraja.

Poročilo o naših prosvetnih razmerah, podano na letošnjem zasedanju banskega sveta, nam daje dokaj jasn pregled o našem šolstvu, tako z dobre, kakor tudi s slabe strani. Vključ temu, da je naše šolstvo na prvi stopnji v državi, vendarle so hibe, ki jim bo treba posvetiti v prihodnosti vso pozornost. V našem šolstvu so še vedno stvari, ki jih bo treba rešiti v najkrajšem času, ali pa bomo morali utrpjeti občutno škodo. Res je to, da je gospodarska stiska in z njo v zvezi nezadostna sredstva, vžgala v našo prosveto svoj zgodi pečat, toda to ne sme biti dokončen izgovor na poti k zboljšanju in izpopolnjevanju prosvete. V teh težkih časih je treba paziti predvsem na to, da se reši ono, kar je našemu ljudstvu za njegovo bodočnost in obstoj najpotrebnejše, najnujnejše, neizpodbitno, to je njegovo šolstvo. Omenimo samo to, da manjka našim šolam 1064 učilnic, da pride povprečno na en razred 47 učencev. V 250 razredih je število otrok nad po zakonu dopustnim številom, to je v enem oddelku nad 65 učencev. Po poročilu g. namestnika bana je še 680 ženskih učnih moči brez zaposlitve. Vprašanje otvoritve prvega razreda učiteljskih šol postaja vedno bolj pereče. Itd. K vsemu temu pač ni treba komentirati.

Poudarimo naj samo: Naše učiteljstvo vrši vključ težkim razmeram svojo nalogo vzorno. Našlo je pot do narodove duše; zlasti na deželi se je tesno približalo našemu kmetu ter se uspešno posveča tudi kmetijskemu pouku. Po vseh teh ugotovitvah lahko iznesemo željo vseh učiteljstva, da je treba porabiti vsa razpoložljiva sredstva, da bo naša popolna prosveta — naš resnični ponos!

Primer tovarštva, ki je treba nanj pokazati

V pojasnilo oz. dopolnitev članka pod gornjim naslovom v »Učit. tov.« od 7. febr. 1935, št. 27, podajam še sledeče:

Tam nekje je šola, kjer je deloval tovarišev več časa. Tudi ta je bil vedno v organizaciji. To mesto je bilo razpisano in na njegovo mesto je prišel drugi, mlajši tovariš. Ta tovariš je bil oženjen kot prvi, ki je imel 6 malih otrok. Ta tovariš je bil tudi šol. upravitelj

in stanoval v upraviteljskem stanovanju. Novodošli tovariš, ki je bil imenovan za šolskega upravitelja, bi se rad vselil v stanovanje. Drugi pa ni imel kam iti, ker kraj, kamor je prišel novi tovariš nima stanovanjskih hiš. Kaj je napravil novodošli tovariš? Sredi zime je vrzel prejšnjega tovariša iz stanovanja, da pride sam vanj! Niso se mu smilili ubogi otročki, niso pomagale prošnje. Posredovali

so občinski možje, a zaman! Tovariš, ki je služboval na šoli se je moral vseliti v drugi prostor in uporabljati zasilen prostor, ki mu je bila kuhinja.

Ali ne bi novodošli tovariš lahko potrpečljaj, saj je vedel, da bo začasno, dokler ne dajo predniku prilike, da se umakne na bližnjo šolo, kamor je zaprosil. Zavest tovarštva bi kaj takega uvidela in potrpečljaj bi se. Pa se ni! Stori je, kar je zgoraj omenjeno. Ali je to bolj tovariško? Vse to pa je storil isti tovariš iz iste šole in istega kraja kakor ga omenja članek v zgoraj imenovanem »Učit. tovarišu«, za katerega bi moralo posredovati učiteljsko društvo, češ, da se mu godi krivica!

Res, tu je primer tovarštva, ki je treba nanj pokazati! Nadaljujem! Na isto šolo je bil imenovan novi tovariš. Preden je prišel novodošli tovariš na šolo, ga je isti tovariš, ki je že enkrat vrzel iz stanovanja zgoraj imenovanega prednika, skušal onemogočiti v novem kraju. Nastopil je v njegovi nenavzočnosti pri učit. društvu, a doma je skušal pregovoriti može šol, odbora, da bi protestirali proti nastavitvi. Pozneje se je delalo proti novodošlemu tovarišu celo pri domači sokolski čet.

Ker se je nahajal radi kočljivih družinskih razmer v težkih razmerah, kar bi lahko postalo katastrofalno, je prosil svojega prednika, da mu ta odstopi v svojem stanovanju od treh sob on s prostim vhom. Ni dal!

Ocenjevanje udejstvovanja pri stanovskih organizacijah

Ministrstvo prosvete je izdalo meseca januarja posebno uverjenje, s katerim tolmači, da je JUU organizacija, ki služi splošnim prosvetnim in državnim interesom. Z ozirom na to se ocenjuje delo v učiteljski organizaciji kakor vsako drugo izvenskolsko prosvetno delo in se mora beležiti v ocenjevalni list in upoštevati pri splošni oceni. Zaradi važnosti priobčujemo uverjenje.

Na prošnjo Jugoslovenskega učiteljskega združenja v Beogradu št. 2124 od 12. jan. t. l. izdaja ministrstvo prosvete sledeče uverjenje: a) Jugoslovensko učiteljsko združenje in njega banovinske sekcije so združenje s smotrom: organizirati vse učiteljstvo v Jugoslaviji v duhu državnega in narodnega edinstva z namenom da v njem razvija skupno narodno zavest kot osnovo za prosvetno, kulturno in socialno delo učiteljstva, b) delovati za intelektualno in moralno izpopolnjevanje svojega članstva, c) delovati za napredek narodne šole in narodnega izobraževanja, č) št.

Narobe! Obnašal se je proti prišlemu tovarišu skrajno robato in osorno. Vse prošnje in dokazovanje, da stanovanje v takih razmerah v razredu, ki se radi slabe peči ne da zadostno pregrete ni uporabno, ni pomagalo. Moral je v razred, kjer je sedaj! — In če so oblasti dale novodošlemu tovarišu stanovanje z razrešitvijo upraviteljske dolžnosti tovariša, ki je na dopustu in čaka že eno leto na upokoje, je razlog v tem, da so spoznale kritičen položaj novodošlega tovariša, ki ga stari tovariš ni hotel za nobeno ceno uvideti, čeprav ga je dobro poznal!

Sedaj pa najlepše! Ko je novodošli tovariš dobil pravico do upraviteljskega stanovanja, je odstopil staremu tovarišu ono sobo, vključ temu da je ta njemu ni hotel. S to gesto je novodošli tovariš na mah uredil stanovanjsko vprašanje tako, da imata oba tovariša vsak po 2 sobi.

Kdaj je bila večja krivica: tedaj, ko je ta »dosluženi« tovariš vrzel svojega tovariša-prednika iz stanovanja, ali sedaj, ko ima vendar udobno stanovanje 2 sob po zaslugi novodošlega tovariša?

Kje je sedaj tovarštvo in kdo se sme nanj sklicevati oziroma zgražati, sodite sami. Zakaj dvojna mera! Ali smo, ali nismo! To je tudi primer tovarštva, ki je treba nanj pokazati. In kadar bo hotelo društvo posredovati, bo moralo tudi to upoštevati!

Lazar Tone.

Splošne vesti

NOVI BAN.

Za bana dravske banovine je bil imenovan dolgoletni ljubljanski župan g. dr. Dinko Puc. Učiteljstvo se priključuje neštetim čestitkam in pozdravlja novega bana z željo, da bi na svojem visokem mestu posvetil posebno pažnjo šolstvu dravske banovine.

SLOVO OD ŠOLSKE UPRAVITELJICE LINE KLEMENČIČ.

Dne 26. januarja smo imeli po svetosavski proslavi na državni osnovni šoli v Novem mestu še intimno domačo slavo. Učiteljstvo se je z mladino poslavljalo od bivše upraviteljice dekleške šole tov. Line Klemenčič, ki odhaja v pokoj.

Dolgih 38 let je delala in trpela v šoli. Na šoli je bila vedno ljubezniva tovarišica in učiteljica, ki je bila otrokom učiteljica, vzgojiteljica in mati. Z 19 leti je že šla v službo, na Trato pri Kranju, kjer je ostala le eno leto, kajti želela je na Dolenjsko, kjer ji je tekla zibelka. Službovala je v Škočjanu, v Mirni peči, nato v Toplicah pri Novem mestu, kjer je bila 15 let.

Leta 1922 jo pa najdemo v dolenski metropoli, v njenem rojstnem kraju Novem mestu. Leta 1925 je z novo in podvojeno močjo prevzela posle upraviteljice na dekleški šoli. Vsak dan smo jo videli, kako prijazna in vedno smehljajočega obraza sprejema mladino v svoje okrilje. Toda njeno delo ni bilo le v šoli, sodelovala je kot odlična zastopnica mnogih kulturnih in dobrodelnih društev povsod kjer je bivala. Še danes je predsednica KJS podružnice v Novem mestu. Za sirote je imela in ima še vedno odprte roke in odprto srce. Za velike zasluge v šoli in med narodom je bila odlikovana z redom sv. Save V. stopnje.

Ko sedaj zapuša šolo, da se odpočije po trudopolnem delu, ji ob slovesu kličemo: »Ne proč od nas, temveč vsikdar med nas, kadar koli in koderkoli se bo zbiralo učiteljstvo in mladina!« S.

† KSAVER SANDOR GJALSKI.

Hrvatom je umrl 6. februarja Ksaver Babič s psevdonomim Gjalski. Živel je 81 let. Od teh je posvetil ustvarjanju s peresom

Vilim Kunst:

Na jug

(Dalje.)

Zlato.

Če se sme verjeti pripovedovanju, v Kavadaru in vaseh skoro ni hiše brez zlata. To se seve ne pozna na hišah ali na obleki. Nekje v hiši ali v dvorišču — ali tudi zunaj hiše, na njivi, v votlem drevesu je kotiček, za katerega ve le starešina hiše. Tega zlata je seve nekada bilo mnogo več. Skoro ves Kavadar je bil nekada turški. Begi so bili apsolutni gospodarji hiš in posestev. Po balkanski vojni so vse to prodali za zlato sedanjemu prebivalstvu. Bile so to ogromne vsote, ki so menda vse šle preko meje. Ni pa s tem rečeno, da je takrat pošlo vse zlato. Bog obvarui, še danes se dinarji, dobljeni za prodano blago menjajo v zlato in zlato se skriva po »tresorih« za katere ve samo gospodar. Zlato ne zbirajo samo neizobraženi ljudje nego celo uradniki. Da je treba zlato večkrat prešteti je razumljivo.

Sivolas general mi je o priliki razgledovanja izkopanin v Stobiju povedal tole resnično prigodbo.

Imel je v vojski »seiza« iz ene tukajšnjih vasi. Prepotoval je s kartografsko komisijo vso Jugoslavijo. Ko je odslužil kadroški rok, ga je vprašal zapovednik.

— Kuda češ, kad odslužiš rok? —

— Opet ču kože da pasem. —

— Pa zašto — eto ti si vidio čitavu zemlju, video si Slovenačku, video Vojvodinu, video si kako treba, da se obrađuje zemlja — pa kad dodeš kući, treba da naučiš ljudi, kako treba obrađivati! —

— Ne biva gospodine! Ako! Lepo je, kad paseš, imaš mleko, imaš kajmak — imaš sira

— imaš meso, prodaš, pa uzmeš po koju mededjiku (dukat).

— A šta će ti dukat? —

— Če ga turim u kantu — (posoda od petroleja).

— A gde ti je ta kanta? —

— Ne se kažua gospodine — sad je tu, sad tamo. —

— Pa koliko jih već imaš? —

— Ne se kažua gospodine. Turao je moj deda, turao otac, pa ako me Bog poživi će naumim kantu!

Lepo je njemu na planini, živi brez brige in zbira dukate za poznejše pokolenje.

Blizu Demir Kapije je orožnik mašel v trhljem drevesu polno možno dukatov — in nihče se ni javil, da so njegovi. Kadar umira gospodar hiše, je prva briga, da izvlečejo iz njega, kam je skril denar.

Razumljivo je, zakaj v Kavadaru in vsej okolici ni niti enega denarnega zavoda. Da je zlato, na katerem sedijo mrtvo, jim ne moreš dokazati.

To »sedenje« na bogastvu je prava strast. Če ne more pretvoriti dinarjev v zlato, jih pretvori v kako drugo dragocenost, n. pr. v opium. Poznam ugledne ljudi, ki imajo na skladišču po 600 in več kg afiona (opioma) samo zato, ker to predstavlja neko vrednost. Pred leti je bila kila 1200 Din.

Opium.

V zgodnji pomladi se polja odenejo v belo cvetje. Takrat je okolica prekrasna. Mak cvete. Ne oni naš župančičev nego oni, ki daje najmočnejši strup — opium. Koncem maja mak cvete in takrat se »vadi afion«. Z ostrim nožem se v največji vročini zareže glava maka krog in krog. Iz zareze se pocedi bela mleku podobna tekočina. Ta tekočina se čez noč posuši v rjavo smolo, ki jo zgodaj zjutraj

oberejo s posebnimi noži. To je afion. In afion, ki raste v tem okraju, v Tikvešu, nima tekmece na vsem svetu. Obrana smola se oblikuje v posebnih kalupih, ovije v zeleni makov list in prodaja. Pred par leti je okoli afijona stala 1200 Din in več. letos komaj 250. Kriza!

Opium se tu ne uživa v nobeni obliki. Razpasla se je le grda navada, ki mnogokrat zahteva nedolžne žrtve. Dajejo ga namreč otrokom, da »lažje« zaspijo. V te svrhe se ne uporablja smola temveč moka ki se dobi iz osušenih glav.

Iz belega makovega semena se stiska odlično olje, ki mu pravijo »šarlagan«. S primitivnimi stiskalnicami iztisnejo do 30% olja. Pogače ki ostanejo so dobra hrana živini.

Tobak.

Tudi tobak iz tukajšnjih njiv je prvovrsten. Z rastline se sukcesivno v šestih obrokih obira listje, se suši, zлага, povezuje v bale in tako prodaja monopolski upravi. Tihoapljenje tobaka je v teh krajih neznano. Narod je prepošten, da bi se bavil s prepovedano trgovino. Tudi nihče ne kadi pridelanega tobaka temveč kupuje »cigare« (cigarete).

Drugi pridelki.

Razen opija in tobaka uspeva tu še dolga vrsta pridelkov, ki ne uspevajo po vsej državi. Naj naštejemo le nekatere. Susam, alasonj, riž, smokve, mandelji, granatna jabolka, svila in bombaž.

Od zelenjave se najbolj goji paprika, ki je tudi glavna hrana v sezoni in zimi, nadalje paradižniki, dinje in lubenice. Razen naštetega uspeva seve vse vrste žito in sadje. Posebno cenjene so zgodnje marelice.

Domače živali.

Radji pomanjkanja trave se goji predvsem drobnica, koze in ovce. Le tu pa tam vidiš

suhljato malo kravico, ki ne daje niti dobrega mleka niti okusnega mesa.

Drobnico goje v glavnem radi volne in kože. Meso je poceni — včasih zastoj. Še lani se je dogajalo, da je jagnje stalo 30 Din., njegova koža pa 32. Dogodilo se je, da so trgovci kupili cele črede, jih poklali in odrli, meso pa razdajali ali vrgli v vodo. Letos je malo bolje, ker je boljši izvoz.

Edina »vprezna« živina so osli in mali konji. Na oslu »samara« — v »samaru čiča«. Voz je prav malo. Na trgu se vidi ob sredah še čisto lesene vozove. Napol okrogla neokovana kolesa, lesena pest in lesena os. Razumljivo je, da so ceste slabe. Čim bi se popravile, bi se uvedli tudi vozovi. Na polju prevladuje, da ne rečem vlada lesen plug. Racionalno obdelovanje jim je neznano. Konservativem jih preveč tišči.

V šolo!

Z mešanimi čuvstvi sem stopil prvič v šolo. Meščanska šola je v stari begovski hiši, ki jo je menda občina odkupila. Tesna, umazana in neprijetna. Do sedaj tako slabega šolskega poslopja nisem videl. Skozi podnice vidiš v klet — iz kleti prihajajo najrazličnejši duhovi. Občina noče popraviti, menda zato, ker so ukinili gimnazijo in mesto nje postavili meščansko šolo.

Pisarna je majhna, polna nekih polic in omar. V zbirki učil sem našel skoro vsa učila. To me je začudilo. Neboj slik, kemijska zbirka kot za laboratorij, za fiziko vse. Evo fotografski aparat vreden 3000 Din. Odkod vse to, ko je poslopje tako zanemarjeno? A tako! Reparacije. Vse na račun reparacij, razen fotografskega aparata. Tega je »kot najpotrebnejše« kupil eden od prejšnjih vzornih upraviteljev. Čujem, da so tudi ostale šole založene z učili. Neka gimnazija ima po pripove-

